

DİHLEVÎ, Nezîr Ahmed

(bk. NEZİR AHMED DİHLEVÎ).

DİLÇİN, Cem

(1942-2013)

Eski Türk edebiyatçısı, şair.

18 Ekim 1942'de Çankırı'nın Yenimahalle semtinde doğdu. Babası Türk Dil Kurumu uzmanlarından A. Dehri Dilçin'dir. Ailesi Çankırı'nın köklü eşrafından olup şair, yazar ve milletvekili Ahmet Talat Onay'ın da yakın akrabasıdır. Ankara Atatürk Lisesi'nden mezun olunca (1961) babasının isteği üzerine kaydolduğu Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni kısa bir süre sonra bıraktı, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girdi (1963). Askerlik görevi için ara verdiği (1964-1966) yüksek öğrenimini 1970'te tamamladı. Mezun olduğu fakültede Türkçe kompozisyon dersi okutmanı oldu (1971). Bir süre Yeniçağ Tarihi Kürsüsü'nde Osmanlı paleografyası okuttu (1975-1981), ardından Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü asistanlığına getirildi. Hasibe Mazioğlu'nun danışmanlığında hazırladığı *Mes'ud bin Ahmed, Süheyl ü Nevbahâr, İnceleme-Metin-Sözlük* adlı teziyle doktorasını tamamladı (1984). Aynı fakültenin Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yardımcı doçent (1987), doçent (1996) ve profesör (2002) oldu.

Türk Dil Kurumu'nda uzun yıllar hizmet etti. Derleme ve Tarama kollarında sözleşmeli uzman sıfatıyla görev yaptı (1971-1981). Türk Dil Kurumu aslı üyeliği yanında Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi başkanlığında, Türk Dili Yüksek Danışma Kurulu üyeliğinde bulundu. Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yaz Okulu'nda konuk öğretim üyesi olarak çalıştı (1997-2003). Kendi isteğiyle emekliye ayrıldığı 2006 tarihinden sonra Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora dersleri verdi (2006-2008). 1 Kasım 2013 tarihinde Ankara'da öldü ve Karşıyaka Mezarlığı'na gömüldü.

Dil, edebiyat ve şiir sevgisini küçük yaşlarda ailesinden alan Cem Dilçin, eski harflerle okuma yazmayı dedesi İsmail Rahmi Koçhisarlı'dan öğrenmiş, ortaokul çağlarında iken şiir yazmaya başlamıştır. Babasıyla Ahmet Talat Onay'ın sohbetlerinde aruz bilgisi ve klasik şiir zevki almış, üniversitede ve Türk Dil Kurumu'nda önemli

Cem Dilçin

hocalarla çalışma fırsatı bulmuştur. Türk Dil Kurumu'nda yürütülen projelerde Ömer Asım Aksoy, Agâh Sırrı Levend, A. Dilaçar ve Ferit Devellioğlu ile birlikte olmuş, onların sözlük ve klasik metin çözümleme birikimlerinden yararlanmış. İlk gençlik yıllarında yazdığı şiirlerden sonra daha çok klasik edebiyat bilgisi ve kültürüyle harmanladığı mizahî şiirlere ve tarih manzumelerine yönelmiş, dostları ve meslektaşlarının özel günleri için yazdığı tarihlerle bazı mizahî şiirleri kendisi için hazırlanan armağanda yayımlanmıştır (*TUBA*, Cem Dilçin Armağanı I, XXXI-II/1 [2009], s. LV-LXXIX). 1001 beyitlik "Mecnûn-nâme (Tehzil-i Leylâ vü Mecnûn)" adlı manzumesi Fuzûlî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'una yazılmış bilinen tek tehzil örneğidir (*TUBA*, Hasibe Mazioğlu Armağanı I, XXI [1997], s. 230-301).

Cem Dilçin metin neşrinden retorik çalışmalara, tematik incelemelerden stilistik değerlendirmelere kadar pek çok alanda eser vermiş, özellikle Fuzûlî ve divan şiirinde geometrik yapı üzerine gerçekleştirdiği yayınlarla dikkati çekmiştir. Divan şiirinin çözümlenmesinde, klasik şerh metodunun yanı sıra modern eleştiri yöntemlerinin de kullanılması gerektiği fikrini savunmuştur. 1991'de yazdığı "Fuzûlî'nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi" adlı makalesi (*Türkoloji Dergisi*, IX/1 [1991], s. 43-98), daha sonra yapılan ve divan şiirini modern metin inceleme metotlarıyla ele alan çalışmalara öncülük etmiştir. *Türk Ansiklopedisi*'ne kırka yakın madde yazmış, çoğu *Türk Dili, Türkoloji, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* ve *Journal of Turkish Studies-Türklük Bilgisi Araştırmaları*'nda yayımlanan makale ve bildirilerinin sayısı otuzu aşmıştır.

Eserleri. 1. *Yeni Tarama Sözlüğü* (Ankara 1963). Ömer Asım Aksoy ve Dehri

Dilçin tarafından toplam on iki cilt halinde yayımlanan *Tarama Sözlüğü*'nün taneksiz madde başlarını ve eski harfli dizinini içeren tek ciltlik bir sözlüktür. Eser, geniş bir çalışma grubuyla ve aralıklarla kırk iki yılda hazırlanan *Tarama Sözlüğü*'nün kullanımını kolaylaştırmak amacıyla hazırlanmıştır. 2. *Mes'ud bin Ahmed, Süheyl ü Nevbahâr, İnceleme-Metin-Sözlük* (Ankara 1991). Doktora tezinin birtakım ilâve ve değişikliklerle yayımlanan şeklidir. Eser Hoca Mesud'un hayatı, edebî kişiliği, eserleri, *Süheyl ü Nevbahâr*'ın incelenmesini ve karşılaştırmalı metnini içeren dört bölümden oluşmaktadır. Ayrıca metinde geçen 3300'ü aşkın eski Türkçe kelime ve deyim bir sözlük halinde esere eklenmiştir. 3. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi* (Ankara 1983, 1992). Türk şiirinin vezin, kafiye, redif, biçim ve tür zenginliğiyle beraber kullanılan söz sanatlarının da örneklerle ele alındığı kapsamlı bir çalışmadır. 4. *Studies on Fuzulî's Divan: Fuzulî Divanı Üzerine Notlar* (Harvard University, 2001). Divanda ses ve söz tekrarları, ikilemeler, paralel ve simetrik söz ve anlam yapıları, kavram, mazmun ve motif uyumu, işlevsel vezin tasarrufları, söz dizimi tercihleri vb. üslup özelliklerinden hareketle kasideler dışındaki 2723 beytin incelendiği ve divanın matbu nüshalarının yanı sıra Latin harfleriyle daha önce yapılmış üç neşrinin karşılaştırıldığı özgün bir eserdir. 5. *Fuzulî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler* (İstanbul 2010). 6. *Divan Şiiri ve Şairleri Üzerine İncelemeler* (İstanbul 2011). Bu iki eserin önemli bir kısmı yazarın makale ve bildirilerinin derlenmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ömür Ceylan, "Yaşayan Osmanlı Tebessümü: Cem Dilçin ve Mizahî Şiirleri", *Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu Ulusal İletişim Kongresi Bildiriler Kitabı*, Erzurum 2011, s. 65-73; Zehra Toska, "Cem Dilçin'in Hayat Hikayesi ve Yayınları: O Günlerden Bugünlere", *TUBA*, Cem Dilçin Armağanı I, XXXIII/1 (2009), s. XIX-LII; Günay Kut, "Şair ve Tarih Düşürme Üstadı Cem Dilçin", a.e., s. LV-LXXIII.

ÖMÜR CEYLAN

DİLGAN, Ahmet Hamit

(1901-1976)

Matematikçi, bilim tarihçisi.

18 Mart 1901'de İstanbul'da doğdu. Babası Mehmet Efendi, annesi Zehra Hanım'dır. 1921'de Vefa Lisesi'nden mezun oldu. Aynı yıl kaydolduğu İstanbul Fen Fakültesi'ni matematik ve genel fizik lisansı öğrenimi görerek 1924'te

tamamladı. Eğitimini bir yıl daha sürdürerek bu fakülteden astronomi sertifikası da aldı. 1925'te Kandilli Rasathânesi astronomi bölümünde yaptığı bir yıllık stajdan sonra rasathânenin astrofizik ve jeofizik şubelerinin muavinliğine getirildi. 1932'ye kadar devam eden bu görevi sırasında Fatin Gökmen'le çalışan üç kişiden biriydi ve özellikle jeomanyetikle sismoloji alanında çalışmalar yürüttü. 1926-1934 yıllarında Boğaziçi Lisesi'nde matematik, 1930'da Fen Fakültesi'nde astronomi ve gök mekaniği dersleri verdi.

1932'de Yüksek Mühendis Mektebi'ne matematik muallim muavini (doçent) olarak tayin edildi. 1934'te genel matematik-1 grup muallimi, analiz II ve rasyonel mekanik tatbikat muallimi oldu. 1944'te İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde matematik ve tatbiki matematik profesörlüğüne getirildi. 1936-1946 arasında İstanbul Teknik Okulu'nda (Yıldız Teknik Üniversitesi) genel matematik muallimliği yaptı. 1946'da kürsü başkanı oldu ve 1960 yılına kadar bu görevde kaldı. 1948'de Cahit Arf, Nazım Terzioğlu, Kerim Erim gibi matematikçilerle birlikte Türk Matematik Derneği'nin kurucu on üç üyesi arasında yer aldı. İstanbul Teknik Üniversitesi'nde, 1939'da Erzincan'da gerçekleşen şiddetli depremin ardından başlatılan deprem çalışmaları neticesinde UNESCO'nun da teknik yardımıyla 1952'de Sismoloji Enstitüsü'nü kurdu. 1956'ya kadar müdürlüğünü yürüttü. Bu görevi sırasında biri İstanbul Teknik Üniversitesi'ndeki merkez olmak üzere Kastamonu ve Çine'de üç deprem istasyonu kurup burada yabancı uzmanlarla birlikte çalıştı. 1954'te Nüzhet Gökdoğan, Muammer Dizer ve Fatin Gökmen'in de aralarında bulunduğu on bir kişiyle birlikte Türk Astronomi Derneği'nin kuruluşunda yer aldı.

1959 yılında katıldığı IX. Uluslararası Bilim Tarihi Kongresi'nde, *Büyük Matematikçi Ömer Hayyam* adlı eseri ve İbnü'l-Heysen'in izoperimetre problemi hakkındaki bir yazısı sebebiyle ünlü Alman matematikçisi Leonhard Euler adına verilen Euler madalyasıyla ödüllendirildi. 1963'te İstanbul Teknik Üniversitesi'ndeki otuzuncu meslek yılı kutlandı. 1966-1967 ve 1968-1969 yıllarında rektörlüğe bağlı Elektronik Hesap Merkezi'nde müdürlük yaptı. Türk Matematik Derneği ve Türk Astronomi Derneği yanında Türk Jeofizik Derneği ile Alman Millî Jeofizik Derneği üyeliklerinde bulundu. Müzik ve şiire de ilgi duyan, Fransızca, Almanca, İtalyanca

ve Arapça bilen Dilgan 13 Kasım 1976 tarihinde İstanbul'da öldü. Ahmet Hamit Dilgan'ın bilim hayatı fen bilimleri ve Yüksek Mühendis Mektebi'nde çalışmaya başladıktan sonra eğilmeye başladığı bilim tarihi alanlarındaki çalışmalarıyla devam etmiştir. Fen bilimleri dalındaki çalışmaları sismoloji, astronomi, jeoloji ve matematiği içermektedir. Bu alanda mesleğinin erken dönemlerinden itibaren çeşitli makaleler yazmış, kitaplar yayımlamıştır. Özellikle yüksek matematik eğitimi için kaleme aldığı ders kitapları uzun yıllar okutulmuştur.

Türkiye'de bilim tarihi çalışmaları XX. yüzyılın başında Sâlih Zeki ile başlamış, Abdülhak Adnan Adıvar ve Hamit Dilgan'la sürmüştür. "İçten yaklaşım" (internalist) bakış açısına sahip her iki bilim adamı odaklandıkları dönemlerle bilim tarihi çalışmalarında farklı metotlar izlemiştir. Hamit Dilgan da Fen Fakültesi'nde öğrencisi olduğu, Ortaçağ İslâm matematikçilerinin eski Yunan matematik bilgisini ne ölçüde geliştirdiklerini ortaya koymayı amaçlayan Sâlih Zeki'nin etkisinde Ortaçağ İslâm matematik tarihi alanında çalışmalar yapmış, araştırmalarını Sâlih Zeki'nin ele aldığı isimler üzerinden sürdürmüştür. Ancak Dilgan bu çalışmalarında çağdaşı olan bilim tarihçisi Aydın Sayılı gibi, Türkiye Cumhuriyeti'nin o dönem milliyetçi politikasına uygun biçimde özellikle Türk bilim adamlarının katkıları üzerinde yoğunlaşmıştır.

Dilgan bilim tarihi alanındaki ilk yayını 1940'ta yazdığı bir makale ile gerçekleştirmiştir ("Türk ve Arap Riyâziyesi", *Matematik Kültürü*, sy. 2 [İstanbul], s. 2-6). Ardından on beş yıl kadar konuyla ilgili birkaç kısa makale yayımlamış, 1955'te, yaklaşık yirmi yıldır üzerinde çalıştığı *Matematiğin Tarih ve Tekâmülüne Bir Bakış* adlı eserinden sonra araştırmalarında bilim tarihine ağırlık vermiştir. Nitekim bu çalışmasına da Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarından başlamıştı. Ayrıca 1947 yılından itibaren İstanbul, İskenderiye, Kahire, Paris ve Roma kütüphanelerinde yaptığı bilim tarihi araştırmaları yanında 1958'de Münih'te bulunduğu esnada matematik tarihçisi Kurt Vogel ile kurduğu temas onu yeni çalışmalara sevk etmiştir. 1956 ve 1959 yıllarında VIII ve IX. Uluslararası Bilim Tarihi kongrelerine tebliğleriyle katılmış, 1960'ta tekrar Paris ve Münih'te bilim tarihi araştırmaları yapmıştır. 1968'de, Amerika'da 1970'te basılacak olan *Dictionary of Scientific Biography* adlı eserin editöründen aldığı, Kadizâde-i

Rûmî ve Şemseddin Muhammed b. Eşref es-Semerkanî maddelerinin yazımı teklifi üzerine Tahran ve Bağdat millî kütüphanelerinde araştırmalarda bulunmuştur.

Eserleri. Yirmiden çok telif ve çeviri kitap, yine yirminin üzerinde Türkçe ve yabancı dillerde makale yayımlayan Dilgan'ın başlıca eserleri şunlardır: **1. Matematiğin Tarih ve Tekâmülüne Bir Bakış** (İstanbul 1955). Eserde matematik tarihi Sumer, Bâbil ve Mısır medeniyetlerinden başlatılarak XX. yüzyıla kadar gelişimi incelenmiştir. **2. Büyük Türk Âlimi Nasîreddîn Tûsi** (İstanbul 1956, 1968). Müellif bu eserinde, Batılı yazarların İslâm matematikçilerinin sadece Yunan matematiğini geliştirdikleri tezine karşı çıkararak bugünkü Batı matematiğinin temelini, Yunan metinlerinden yaptıkları tercümelerin yanı sıra müslüman matematikçilerin keşiflerinin oluşturduğunu özellikle vurgulamış, Türk olduğunu iddia ettiği Tûsi'nin matematik ve astronomi çalışmalarını inceleyip onu Türk Öklidi diye nitelemiştir. **3. Keops Piramidine Dair Bazı Matematik Hassaslar** (İstanbul 1957). **4. Muhammed İbni Mûsâ el-Harzemî** (İstanbul 1957). Eserde Dilgan'ın yine Türk olduğunu ileri sürdüğü Hârizmî'nin cebir çalışmaları günün notasyonları aracılığıyla incelenmiştir. **5. Takvimler ve Târih Tekabülleri** (İstanbul 1957). **6. Büyük Matematikçi Ömer Hayyam** (İstanbul 1959, 2009). Ömer Hayyam'ın şairliği dışında ilmi kişiliği hakkında Türkçe'deki ilk müstakil eser olma özelliğini taşımaktadır. İki bölümden meydana gelen kitabın birinci bölümü İslâm matematik tarihinin Hayyam dönemini, ikinci bölümü Ömer Hayyam ve zamanının matematiğini kapsar. **7. Bizans'ın Matematik Kültürü** (İstanbul 1963). **8. Şair Matematikçi Ömer Hayyam** (İstanbul 1964). Ege Üniversitesi'nde 1964'te verdiği konferansın metni olup daha önceki çalışmasının bir özeti olmakla birlikte yeni kaynaklarla tamamlanmış bir çalışmadır. Dilgan ayrıca V. Vladimirov'un *Eski Mısır Mimarisindeki Nisbetler* adlı eserini Türkçe'ye çevirmiştir (İstanbul 1947, Selim Palavan ile birlikte). **Makaleler:** "Takvimler ve Tarihî Vakaların Yıldönümü" (*İTÜ Dergisi*, IX/1 [1951], s. 11-14); "Antalyalı Apollinus" (a.g.e., XI/1-2 [1953], s. 1-4); "Hassan Ben Haithem et les manuscrits existants dans les bibliothèques d'Istanbul" (*Bulletin of Technical University*, VIII/1 [İstanbul 1955], s. 36-41); "Nasir-ed-Din Toussi,

Grande Scienziato Matematico" (*Mathematical Reviews*, XIX/7 [1958], s. 183-191); "Sur une théorème isopérimétrique d'Ibn-i-Haitham" (*Actes du IXe congrès international de l'histoire des sciences, Barcelona-Madrid, 1-7 Septembre 1959*, Paris 1960, I, 453-460); "Démonstration du postulat d'Euclide par Schams-ed-Din Samarkandi: Traduction de l'ouvrage Aschkâl-üt-teessis de Samarkandi" (*Revue d'histoire des sciences et leurs applications*, XIII [Paris 1960], s. 191-196); "Galileo Galilei" (*İTÜ Dergisi*, XXII/5 [1964], s. 1-4); "Qādi Zāda al-Rūmi" (*DSB*, XI, 227-229); "Al-Samarqandī, Shams Al-Dīn Muhammad Ibn Ashraf Al-Husaynī" (*a.g.e.*, XII, 90).

BİBLİYOGRAFYA :

İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Hamit Dilgan özlük dosyası; Osman Nebioğlu, *Türkiye'de Kim Kimdir*, İstanbul 1961-62, s. 218-219; Aykut Kazancıgil, *Türk Bilim Tarihi Bibliyografyası 1850-1981*, İstanbul 1981, s. 54; *Cumhuriyet*, İstanbul 23 Nisan 1963, s. 1; *a.e.*, 17 Kasım 1976, s. 3; İhsan Fazlıoğlu, "İki Ucu Müphem Bir Köprü: 'Bilim' ile 'Tarih' ya da 'Bilim Tarihi'", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, II/4, İstanbul 2004, s. 20; Melek Dosay Gökdoğan, "Türk Matematik Tarihi Literatürü", *a.e.*, s. 96; Feza Günergun, "İ.Ü. Bilim Tarihi'nin Kurumsallaşması: Araştırmalar ve Eğitim Programları (1984-2004)", *a.e.*, s. 549, 554-555; Şeref Etker, "Salih Zeki-Üç Boyutlu Bir Biyografi için", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, VII/1, İstanbul 2005, s. 143; *a.m.f.*, "Ord. Prof. Dr. Wolfgang Gleissberg'in Türk Astronomi Derneği Başkanlığı", *a.e.*, XIV/1 (2012), s. 41-42; Osman Bahadır, "Hamit Dilgan'a Göre Matematik Tarihi", *Cumhuriyet Bilim Teknik*, İstanbul 30 Ağustos 2013, s. 12, 17.

KAAN ÜÇSÜ

DİVAN

(دیوان)

Anadolu beylikleriyle
Osmanlılar'da köy ile kaza arasında
idarî bir ünite.

Sözlükte birçok anlamı olan **dîvân** kelimesi, taşra teşkilâtında idarî ve malî açıdan kolaylık sağlamak amacıyla bazı köylerin bir arada düşünüldüğü nahiyeye benzeyen bir idarî üniteyi ifade eder. Özellikle Anadolu'da Selçuklu döneminde ve ardından ortaya çıkan beyliklerle Osmanlılar'da genellikle Batı Karadeniz bölgesinde görülür. Divanı bu anlamda açıklayan Evliya Çelebi, "Lisân-ı Istılâh-ı Etrâk-i Tosya ve Bolu ve Dördüvân" başlığı altında, "Etrâkin divan tâbir ettikleri Ertuğrul, Âl-i Selçûkiyândan Sultân Alâeddîn asrında boy beyi iken keferelerinden bu dağları fethettikçe reâyâ ve berâyâyâ istimâlet

vermek için divan edip kôs çaldığı yerlere hâlâ divan lafzıyla tâbir edip yedi divan yedi nâhiye olmuştur" ifadesiyle divanın mahiyeti hakkında hayli belirleyici bir tanım yapmıştır.

Muhtelif çalışmalarda divanla ilgili yapılan tanımlar şöylece sıralanabilir: "Osmanlı Devleti'nde birkaç köyden müteşekkil küçük bir idarî birlik"; "Osmanlı yönetim terminolojisinde en küçük birimi temsil eden nahiyelerin yerel adı"; "Anadolu beylikleri ve Osmanlılar'ın ilk dönemlerinde köylerden meydana gelen idarî birim"; "bir kısım köylerin bir arada ve mâruf bir merkez etrafında idarî ve kazâî birlik oluşturması"; "küçük iskân yerlerinden teşekkül eden bir malî vergi bütünlüğü"; "bir araya gelmiş köylerin idarî ve kazâî birlik oluşturması"; "Batı Karadeniz bölgesinin bir veya birkaç evlik küçük gruplar halinde ormanlara dağılmış ve her elli-altmış tanesi bir karye itibarıyla evvelce bir divana, bugün bir muhtarlığa bağlı köy hâneleri"; "Kuzey Anadolu'da Samsun, Bolu, İstanbul üçgeni içinde kalan sahada bulunabilen ve kendisine has bir idarî sistemin meydana geldiği köy-altı iskân şekli"; "Osmanlı döneminde bazı yörelerde (Samsun-Bolu-İstanbul üçgeni) dağınık halde bulunan köy yerleşmeleriyle irtibat kurmak ve vergi toplamada kolaylık sağlamak maksadıyla bir ünite içerisinde yer alan köy yerleşmeleri değişik sayılarda (üçerli, beşerli, onarlı) gruplanmasıyla oluşan idarî birim." Bu tanımlamalar genelde doğrudur, ancak ayrıntıda divanın farklı özelliklerini ortaya koymaktan uzaktır.

Osmanlı taşra teşkilâtını da yansıtan XVI. yüzyıla ait tahrir defterlerinde yapılan araştırmalar neticesinde divanların Osmanlı klasik döneminde var olduğu ve özellikle Batı Karadeniz'de Bolu sancağında (235 divan) yoğunlaştığı dikkati çeker. Bolu sancağından sonra divanlar Çorumlu sancağı (yedi divan), Kengiri / Çankırı sancağı (beş divan), Rum vilâyeti (Sivas-Tokat) (beş divan), Kastamonu sancağı (üç divan), Bayburt sancağı (bir divan) şeklinde sıralanmaktadır (Harita 1). Burada divan olarak kaydedilen bölgelerdeki köylerin adları da zikredilmiştir. Bu tahrir kayıtlarından divanların, kaza veya idarî bölünüşte timar teşkilâtına has bir askerî / idarî bölge olan nahiyeye ile köy arasında fonksiyonel amaçlarla oluşturulmuş bir birim olduğu anlaşılmaktadır. Meselâ Bolu sancağında Acıöz divanı altında Alınca köyü, Viranşehir kazası İkikilise divanında ise Ekinci ve Köseler köyleri yer almaktadır.

Yerleşmelerin kuruluş yeri seçiminde doğal sebepler başta olmak üzere tarihî, kültürel, ekonomik vb. faktörlerin etkili olduğu bilinmektedir. Söz konusu faktörler, idarî bir bütünlük arzeden siyasal kurumlarda / devletlerde hâkim olunan coğrafyaya özel idarî teşkilatlanmayı zorunlu kılmıştır. Batı Karadeniz bölgesinde de egemenlik kuran devletler, gerek idarî gerekse malî işlerini kolayca yapabilmek amacıyla köylerden diğerlerine göre merkezî ve büyük olan birini divan merkezi kabul etmiş, diğerlerini de bu merkeze bağlayarak toplulaştırma yoluna gitmişlerdir. Bir divan bünyesinde üç,

1530 yılı tahrir defterlerinde yapılan taramalara göre divanların yerlerini gösteren harita

